

שאלת השינויים המוצעים במימשק הענף

עבור החלב המיוצר במשק בעונות השפל. אם באמת מעוניינים שנשווק חלב גם בעונה, בה הוצאות הייצור הן גבוהות יותר או התנובה נמוכה יותר, יש לשלם לייצרן את תמורת ההוצאות הנוספות. אחרת לא יתרצה המשק להירתם למשימה זו. אולם מדברי איש "תנובה" השתמע כאילו לא כל גורמי השיווק מעוניינים בהגדלת שיווק החלב לצרכי התעשייה בסתיו. היה רצוי מכל הבחינות, שהאחרים למדיניות הענף יסיימו את הוויכוח. אם אמנם קיים ויכוח כזה, ורק לאחר זה יתבעו מאתנו לייצר יותר חלב בחדשי הסתיו, במידה ואמנם מובטח שחלב זה רצוי ויש יסוד למחיר דיפרנציאלי עבורו, בהתאם לתביעתנו.

אך חשובים יותר היו הדברים אשר שמענו מפי חיים שור על הצד המשקמי-מקצועי של קיום הענף במשק הקיבוצי בגבולות המכסה אשר נקבעה. אם גם פורטו מיד ההסתייגויות, והודגשה המציאות השונה בכל משק והצורך לגישה נפרדת לכל בעיה, בכל זאת נעשה ניסיון על ידי אדם אחראי ובקי בבעיות המקצועיות, להמליץ על כיוון מסויים אשר, לפי דבריו (בתנאים מסויימים), יבטיח ריווחיות יתר לענף במציאות החדשה. נעשה ניסיון רציני להוכיח לבוקרי האיזור שלנו כי במסכת שיווק נתונה יהא זה רנטאבילי יותר להחזיק עדר גדול על רמה נמוכה (דובר על 4300 ליטר מחוצע לחולבת) מאשר עדר קטן יותר בתנובה ממוצעת של 6000 ליטר, הרמה אליה הגיעה מרבית משקי האיזור הקיבוציים. העדר הגדול יותר, על תפרי קת הבשר מוולדות זכרים ועגלות עודפות, מפצה בהרבה עבור תנובה הנמוכה, מה גם ופרות נמוכות תנובה אלו עשויות להסתפק במשטר הזנה וטיפול צנוע בהרבה מהנהוג עד כה. פרוח גבוהות תנובה, לעומת זאת, יקרות בהחזקתן והזנתן, וכאשר מיכסת השיווק של חלב מופיעה כגורם מכריע ומגביל לגבי גודל העדר יוכל המשק לייצר הרבה פחות בשר בצד אותה כמות החלב ושכרו בתנובה ייצא בהפסד ההכנסה מבשר. "בהדגמה" הגיע ההפרש בהכנסות ברוטו

לאחר משא ומתן ארוך נקבעה בימים אלה לכל משק מכסת שיווק החלב לשנת תשכ"ג: למרבית המשקים, לפי מימדי השיווק בתשכ"ב (הקפאה), למספר משקים ניתנה תוספת מסר יימת, בהתאם לתחזית השיווק והיקף הייצור לפי "התכנון הסופי". בשנה האחרונה הגיעו רוב המשקים הקיבוציים למלוא היקפם הממוכן ואף עשו מאמץ בכיוון זה, ועתה הם הועמדו בפני ייצור עודף בעדר הקיים. מיכסת השיווק הנה לרוב קטנה מיכולת הייצור. ההגבלות, אשר מצב השיווק מטיל על היקף הענף או רמתו, מעוררות בעיות מקצועיות וכלכליות רבות ומ"סובכות, אשר דורשות פתרון מיידי, והפתרונות האפשריים שונים הם. מינהל ההדרכה, בשיתוף עם הוועדות האזוריות של ת.מ.ב., קרא לכינוס בוקרים, בהשתתפותם הפעילה של חברים המלאים תפקידים מרכזיים בניהול הענף והכוונתו; הכינוסים נקראו על מנת לתת הסבר מתאים לגבי הסדר השיווק, ובעיקר כדי לדון בבעיות המקצועיות הכרוכות במצב שנוצר.

ברצוני לדון בכינוס אשר התקיים באיזור עמק-חפר והשומרון, כיוון שהבעיות הן שונות בכל איזור ואיזור, והגישה לפתרון חייבת להתבסס על המסגרת המשקית הקיימת באיזור זה או אחר. תיארתי לעצמי, כי הגופים הנושאים באחריות לענף הבקר במישור הממלכתי והמקצועי יציעו דרכים נאותות לאיזור שלנו, השרוי במסגרת קרקע מצומצמת ובאיזור מים מוגן, כיצד לקיים את הענף על רמת הישגיו וברווחיות, נוכח ההגבלות החמורות אשר המציאות כופה עלינו ואשר אין חולקים על הצורך בהן. חשבת, כמו כן, כי ייעשה מאמץ שיכנוע על מנת למנוע הכחדת עדרים משובחים ושחיטת פרות אי עגלות, אשר בטיפוחן הושקע במשך שנים עמל כה רב מצד אותם הגורמים. הרחבת הדיבור על דרכי השיווק והויכוח עם בא כח "תנובה" לא היו במקומם, היות וכינוס כזה אינו מוסמך אי אף מסוגל לפתור בעיות אלו. הדבר היחיד אשר יש להשמיעו בענין זה ואשר אף הושמע גם על ידי אפרים ש. הוא התביעה למחיר נאות

שים. משקים רבים מחכים עדיין (ואף התיישבות צעירה בעתיד) לכל תוספת אפשרית של שיווק. על כן אין לצפות כי ההגבלות הן זמניות בלבד לגבי משקים עם עדרים גדולים ורמת תנובה נאותה.

אני בטוח כי משקי האיזור לא ילכו בדרך המוצעת. גם בשיווק הבשר ראינו כבר תנודות חריפות, ויש לצפות בשנה זו להיצע מוגבר של פרות ועגלות כתוצאה מן ההגבלות בשיווק החלב, ושיווק הבשר יתרחב גם בלא כל מאמץ מכוון מצידנו; עקב התיכנון הוא חייב לעלות. אצשי תנובה העוסקים בתוצרת החלב כבר מתעניינים מאוד במוצרי בשר בבתי-המטבחיים ומודאגים עדיין מהמספר הקטן של פרות המובא אליהם. כל משק וודאי ימצא לעצמו את הדרך לרווחיות הענף, אך השאלה נשארת פתוחה: האם לא הגורמים האחראיים לענף כולו במדינה חייבים למנוע התפתחות בלתי רצויה העלולה להביא לידי חזרה על שגיאות העבר הקרוב והרחוק?

יש ויש להתעמק בחקר הבעיה, איזו רמת תנובה בעדר הקיים רצויה ורנטאבילית בכל איזור ומשק נוכח מחיר המזון המרוכז ושיטות ההזנה המקובלות, בחתירתנו זה שנים אחר הישגי תנובה. איני רוצה לעורר את הרושם כאילו החברים הנושאים באחריות אינם עוסקים בבעיה ואינם משקיעים הרבה מחשבה לכך. אך הצעה כפי זו ש"הודגמה" לנו אין לקבל, ולו רק מתוך סיבה אחת נוספת, והיא: מיכסת השיווק נקבעה למשק, לפי דרישותינו, לא רק לפי תיכנון מספר הראשים, אלא גם לפי שיווק לראש. על פי טענותינו נקבע השיווק לפרה חולבת בעדר כמודד לקביעת המכסה הסופית במסגרת התיכנון, במידה ותתיה אפשרות לחרוג מן "ההקפאה" וגם בחלוקת התוספות בשנה זו. האם משק אשר לרגל משטר הזנה והשקעות מסוגל לשווק 6000 ליטר חלב מכל פרה בעדר מוכן להשתוות למשק אשר משווק רק 4500 ליטר, ולו גם בעצת מינהל ההדרכה או המחלקה לבקר? האם המשק אשר מייצר מזון יקר יותר או מגיש אותו בצורה יעילה יותר יקפח בשנה זו את הסיכוי לעתיד ואת הישגיו המקצועיים אשר ביססו את הענף גם מבחינה כלכלית?

לכדי 30,000 ל"י, ואם גם היתה זו רק הדגמה תיאורטית וההפרש בריווח נקי עלול להשתנות מאוד בכל משק, הרי הובאו הדברים בפני ציבור הבוקרים במגמה מסוימת, כדי לשכנע את הנוכחים.

ענף הבקר באזורנו נתון בתנאי ייצור מסוריימים בתוך כלל המערכת המשקית של כל קיבוץ, על מכסת הקרקע המצומצמת שלו, ובמשטר מים של איזור מוגן. ההשקעות הכבדות בענף זה נעשו בכיוון ייצור החלב המאקסימלי מכל יחידת ייצור: פרה חולבת, דונם קרקע ומטר מעוקב מים, אשר המשק מסוגל או חושב לכדאי להקציב למטרה זו. באשר לייצור הבשר מעדר החלב, אם גם גדל היקפו, יש עוד רבות לעשות לניצול יתר של פוטנציאל זה והיקפו יישמר מטבעו. ומתוך אופי העדר אשר הוקם בארץ, גם רווחיותו של כל מוצר לוואי עולה במידה ועולה ההכנסה מכל ליטר חלב וההכנסה מחלב על כל פרה. הדרכים להגברת ייצור הבשר שונות הן וידועות למשקים, אשר הלכו בהן זה מזמן ללא כל קשר עם גידול עדרי החלב וריבויים הטבעי. גם באזורנו לא כל תנובה גבוהה היא רנטאבילית בכל מחיר ובכל מקום, אך כל עוד אנו מקיימים משטר הזנה של 50—55 אחוז מזון מרוכז והיתר מספוא גם — במידה ועומדים לרשותנו שטחים ומים במידה מספקת — האם יש מקום להציע רמה נמוכה מ-5300 ליטר בתור פתרון רנטאבילי או רצוי? האם מינהל ההדרכה מוכן או יכול לשכנע את מינהל המים או את רשות הקרקעות להקצות שטחים נוספים ולהקציב מים נוספים לייצור מזון גם אשר צריך למלא את מקום התערובת הזיקרה עתה, והיקרה מדי עבור פרות נמוכות תנובה? הלשם מטרה זו הביאו לפני כמה חודשים פרים אמריקאיים יקרים במטבע קשה, אשר התווספו לפריים החיים במכוני ההזרעה ומעלים את התנובה מדי שנה? הלשם כך טופח הגזע הישראלי-פריזי תוך עמל וכסף רב? האם לשם ייצור בשר בדרך המוצעת יש צורך במכוני ההזרעה וכל הטירחה של ביקורת-החלב, וניהול ספר-העדר ועבודת הטיפוח הנעשית במסירות כזו ע"י התאחדות מגדלי הבקר? השוק לחלב מוגבל וסיכויי הרחבתו קלור

תוצרתו לתפריט האוכלוסיה. המשק הקיבוצי ברוב אזורי הארץ לא יקיים רפת על רמה נמר כה, כפי שאינו מקיים שום ענף על רמה נחותה. מבנהו המשקי והחברתי מבטיח רווחיות מינימאלית רק בענפי חקלאות בעלי רמה טכנולוגית ורמת-יבולים גבוהה. באין אפשרות לבסס בדרך זו ענף מסויים, ועל אחת כמה וכמה ענף יסוד הקשור בהשקעות כבדות, הולך המשק לקראת חיסולו, ומנסה למצוא מקור הכנסה טוב יותר מאמצעי הייצור העומדים לרשותו. היות ודבר זה ודאי ידוע לכולם תמוהה עוד יותר הדרך המוצעת, ולו אפילו „לשנה אחת“. את אשר משק בידד רשאי או חייב לעשות בעת מצוקתו, אסור להפוך לקו הרשמי הכללי בחסות המוסדות האחראיים לענף, כי על אלה מוטלת גם האחריות לעתיד הענף.

נתן כהן

המעפיל, 15.10.62

לא שמעתי את דברי נציג ההתאחדות בכינוס זה ותשובתו לכיוון המוצע. אם יש להרהר הרבה אחר שיטות הטיפול ותוצאותיהן נוכח מיגבלות שיוק, יש ויש לשנות גם את צורת ביקורת החלב ופירסומה. אם ההתאחדות קיבלה את המגמה המוצעת של הורדת רמת התנובה „באופן זמני“ על מנת לשמור על היקף העדר ורווחיות הענף, מן ההכרח שישתנה כיוון הביקורת וציון ההישגים, אשר אינם מהווים עוד הישגים מבחינה כלכלית. ואם אין ה.מ.ב. בדעה זו ורוצה להמשיך בקו של טיפוח בקר עתיר תנובה (ושרמן), על כל הפעולות הכרוכות בזה — כולל מכונני הורעה וייבוא פרים משובחים ומשביחים, ודאי שהיא חייבת להגיד את דברה לנו, העוסקים בעבודה המעשית בתוך מסגרת מסוימת ושיתוף פעולה. ואז עליה לשכנע הן את משרד החקלאות והן את גורמי השיווק שבארץ יש מקום לגזע המשובח ועליהם לעשות יותר למען החדרת

השמעת מנות גדולות של מזון מריכוז על הנבת החלב

באינברסיטת משיגאן (ארה"ב) נערך ניסוי דלהלן: 18 פרות הולשטייניות חולקו ל-3 קבוצות-ניסוי כעבור 30 יום מתאריכי המלטותיהן. החלוקה לקבוצות נעשתה בהתאם לכישר ההנבה, הגיל ומשקל הגוף והושם לב לכך שכל 3 הקבוצות תהיינה שוות ככל האפשר מכל הבחינות הנ"ל. בתקופת הניסוי, שנמשכה 260 יום, קיבלו כל הפרות מנה אחידה של תחמיץ תירס — 18 ק"ג ליום — וכתוספת לזה קיבלו הפרות מקבוצה א' — שחת אספסת ללא הגבלה וקילו אחד תערובת לכל 3.5 ק"ג חלב; התוספת לפרות מקבוצה ב' היתה: 6.8 ק"ג שחת וקילו אחד תערובת לכל 2.5 ק"ג חלב; הפרות מקבוצה ג' קיבלו, נוסף לתחמיץ, 2¼ ק"ג שחת אספסת ותערובת ללא הגבלה. תוצאות הניסוי מסוכמת בטבלה דלהלן:

קבוצות הניסוי	הכמות הממוצעת של תערובת לפרה ק"ג	התנובה הממוצעת לפרה ק"ג	תוספת משקל גוף ק"ג	ההרכב הממוצע של החלב		
				% השומן	% החלבון	% המח"ש
קבוצה א'	1360	4473	75.6	3.9	3.7	8.9
קבוצה ב'	1992	4825	107.0	3.9	3.6	8.9
קבוצה ג'	4200	5683	111.0	3.8	3.7	9.0

התוצאות הנ"ל הן לתקופת הניסוי בלבד, שארכה 260 יום. ההפרשים בהרכב החלב בין הקבוצות השונות לא היו בעלי משמעות סטטיסטית.

(מתוך — Journal of dairy science, May 1962)